

НАРОДЕН ТЕАТЪР "КРЪСТЬО САРАФОВ"

ОБСЪЖДАНЕ И ПРИЕМАНЕ ОТ КНИК
на спектакъла "Големанов" от Ст.Л. Костов
София, четвъртък, 12.XI.1953г.

СТЕНОГРАФСКИ ПРОТОКОЛ

- 0 -

Работническа осигурителна
СТЕНОГРАФСКА ЗАДРУГА
София
Телефон 4-25-27

7-71-25

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

стр.

ОТКРИВАНЕ — Предс. Пенчо Пенев 2

ИЗКАЗВАНИЯ:

Камен Зидаров 4

Филип Филипов 7

Георги Каракашев 12

Иван Вълков 15

Гочо Гочев 18

Юлия Огнянова 25

Предс. Пенчо Пенев 34

Моис Бениеш 39

ЗАКЛЮЧИТЕЛНО СЛОВО:

предс. Пенчо Пенев 43

Камен Зидаров 44

ЗАКРИВАНЕ 46

НАРОДЕН ТЕАТЪР "КРЪСТЪО САРАФОВ"

Обсъждане и приемане от КНИК на спектакъла "ГОЛЕМАНОВ".
от Ст. Л. Костов.

София, четвъртък, 12.XI.1953 г.

/Открито в 15.45 ч. в КНИК/

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Другари, да започнем. Часът е четири без няколко минути. Заседанието беше обявено за три и половина часа. Аз много съжалявам че другарите ги няма. Няма и представители на РАБМЗ и на ЦК на ДСНМ.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Те не са идвали да гледат представлението.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Няма и представители на Ц.С. на профсъюзите.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Факт е че ние сами си приемаме представлението с двамата другари от ЦК. Аз смятам че е неправилно това нещо.

ИВАН ВЪЛОВ: Ние дори не участвуваме. Ние сме си длъжни да си ходим.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Ако нашите спектакли се приемат с двама другари от Централния комитет без нашата общественост, аз считам че това е неправилно и моля да се отложи заседанието. Ние се намираме в затруднение. Търсим критиката, искаме помощ в това отношение. По принцип говоря защото този спектакъл го е гледал режисьорския съвет няколко пъти; и другарите от "Моссовет" го гледаха. Ние имаме намерение в събота да го пускаме. Но така не може, ние сме слаби в това отношение и търсим помощ. Дали има и други режисьори поканени?

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Поканени са всички, но всички казаха че имат репетиция на втория състав на "Буря"; др. Стрелков има среща в "Литературен фронт" със съветските гости; др. Володин е болен.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Срещата се е състояла.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Той е присъствувал на нея и няма възможност да дойде.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Няма ли възможност малко по-напред да получаваме писмата?

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Вие получихте седем дни по-рано писмото.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Говоря из принцип.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Десет дена по-рано.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: И те са си прави, защото в петък вечерта е получено, но ние го получихме в неделя и викахме другарите в понеделник за сряда.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: В петък вечерта е получено.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Вие трябва да си търсите защо е дошло при вас в понеделник. Писмото е пратено в сряда. От сряда до сряда - 8 дни.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Получено е късно вечерта в петък.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Тия писма ще ги пращаме срещу подпис на КНИН, защото тук у вас от долния до горния етаж писмото върви четири дена.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Ще въведа съвсем друга практика. Аз още се ориентирам. Но истина е, да има време пет дена да се предупредят хората, да им се пратят официални писма, това ще бъде най-добре.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Вие дори не знаехте че има писмо изпратено. В последния момент се установи че писмото е тук.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Винаги се пращат писмата по-рано.

ДИРЕКТОР: Направо в отделението се пращат.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Та причината е тази. Вчера са присъствували от поканените само Гочо Гочев и другарите от ЦК на Партията.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Другарите си идват като наблюдатели. Те може и да не дойдат.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Аз поканих днес и Каравостов и Любомир Тенев.

Другаря Гочо Гочев каза че ще се забави.

Предложението на др. Филипов е правилно, но аз считам че няма смисъл да се отлага днешното заседание по простата причина, че утре ще се получи пак да не можем да се съберем, защото целият ден ще се занимаваме с "Моссовет". Утре и в петък времето ще бъде разкъсано. Трябва да дадем, колкото и да са малки указания, на др. Бениш да поработи.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Дайте указания. Имаме време - петък събота и неделя.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Затуй и аз смятам, че ние можем да започнем, а като дойдат другарите Гочев, Каракостов и Тенев, другаря Тенев може би няма да дойда - ще се изкажат.

Другари, аз мисля така: Присъстващите другари да се изкажат и др. режисьор да си вземе някои бележки. На кратко ще каже и той известни свои съображения; на края аз ще обобща и работата ще се завърши.

Другарите които желаят да се изкажат да вземат думата. Аз мисля, че за спектакъла "Големанов" може да се каже, че има много да се говори, а може и кратко, същественото обито да се каже. Зависи кой как ще постъпи. Ние обаче трябва да завършим до 6 часа. Точно трябва да се спазвам нареждането на постановлението.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Нашата е друга.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Ти ще поведеш хорото. Имаш думата.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Ние ще си продаваме момата, дето се казва. Поканили сме ви, гледали сте я. Но нека кажа няколко думи.

Другари, аз съм главния режисьор в продължение на 10-15-20 дни сме били винаги на разположение на др. Бениш, посещавали сме редовно репетициите и сме гледали и тримата изпълнители. И сме видяли как растеха, как зрееха образите. Някои актьори започнаха много погрешно. В началото от пиесата се получаваше комедиен ритъм и по някога бяхме в отчаяние и колебание, но в края на крайщата ние стигнахме до убеждението, че стигнахме до нещо, което е прилично, поради което може да се покани Художествения съвет.

Канихме художествения съвет и той на два пъти гледа спектакъла, разисквахме и дойдохме до убеждението че може да се покани КНИК.

Какво е мнението на ръководството на театъра за този спектакъл? Ние смятаме че правилно е взета пиесата; даже малко сме закъсняли по отношение нашата класика. Сега при представлението на "Големанов" виждаме колко хубава е тази пиеса, какви качества има

като разобличителна сатирична пиеса, какви живи образи, какво верно отражение на тогавашната наша действителност. Макар че авторът навярно, поради политически причини, е казал че действието става преди балканската война, ние приближихме действието към 1926/1927 г. по времето на Ляпчев, когато се постави пиесата, макар че от грима на някои актьори, като че ли се връща пиесата по-назад, да кажем тия банделчета на брадата. Това може да се поправи.

Ние смятаме, че ако направим сравнение между сегашните изпълнители на "Големанов и Кръстьо Сарафов" - ония които са били тогава, помият - сравнението е в наша вреда, във вреда на сегашните изпълнители. Но ако ние отиваме към такава мерка, разбира се трябва да се откажем от поставянето на "Големанов" тъй като Кръстьо Сарафов е гениален актьор, каквито се раждат веднаж на сто години. Безспорно тогава той носеше пиесата и създаваше образа. Хората които са гледали тогава пиесата отбелязват, че Кръстьо Сарафов тогава е бил много добър, но сегашната изобразителна сила, сегашната политическа острота, тогава не я е имало. Тогава са се получавали по-скоро различни безобидни комедийни положения на "Големанов" без да се е търсило нещо по-дълбоко.

Ние имаме за цел да извадим от пиесата тия сатирични елементи и тази разобличителна сила на тогавашната наша политическа действителност. И ние смятам е, че имаме задоволителен успех, приличен успех.

У всеки от на шите трима изпълнители има нещо, което ако се събере общо, би дало един прекрасен Големанов, но у всички няма онова, което трябва да бъде Големанов. У Петър Димитров се получава сатиричната острота и разобличителната сила, но не се получава лехата комедийност, който носи комедията и кара публиката да се залива от смях. Това нещо се получава от Петко Атанасова. - той дава комедийен ритъм. Щом влезе и понася всичко. Обаче у Петко Атанасов е притъпена тая политическа острота. У Никола Попов се получава повече простоватостта на Големанов, неговият произход. Той е ш-тромавички, но в друго отношение той има известни предимства за ролята. Аз говоря главно за изпълнителите на Големанов, защото това е в същност цялата пиеса.

Ние сметнахме във всеки случай, че при това положение до което стигнахме, можем да поканим КНИН за приемане на спектакъла.

Ние смятаме, че спектакълът е приличен; достигнато е доста. Др. Бениеш се е справил със задачата. Основни грешки няма.

Би могло да се смята несполучливо изграждането на образа на Чавдаров. Чавдаров не ме задоволява. Снощи сме говорили с Бениеш — нещо не е това Чавдаров. Там се говори за кози крака, криви крака и т.н. Ще трябва да потърсим нещо друго и в грима да улесним Пенчо Петров, да го насочим в друга линия, да видим какво може да се получи.

Ние смятаме, че са много сполучливи образите на баба Гицка в лицето на Пенка Василева; митевските дават Магда Колчакова, Петър Василев, Пенка Икономова, Конфорти, който отначалото много трудно навлезе в ролята, не знаеше просто какво да прави, вече се очерта като образ-сянка на Големанов, дето се казва — такива които бягат подир министериаблите и им дават кураж, когато трябва и когато не трябва. Такива имаше до девети септември. Аз ги знам. Цял сонм имаше. Вървеха подир разни министериабли. И те са тук правилно разобличени.

Друго какво мога да кажа? В началото сметнахме, че малко е претоварена последната сцена на рождения ден на Вена и бяхме посъветвали др. Бениеш, ако се вижда малка площадната и сценичното място да разтовари с една-две двойки този рожден ден, за да може по-леко да се движат останалите. Но не можах да разбера на последната репетиция махнал ли ги е.

МОИС БЕНИЕШ: Отпаднаха някои.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Отпаднали са някои. Гледам че са ю-свободни на сцената. Това е защото е плитка сцената. Ние нямаме дълбока сцена, за да можем да я разделим. Ние смятаме че е постигнат един хубав успех в това отношение. Декоративното оформяване на тази пиеса от художника Кирил Неделчев, който до сега не е правил декоративно оформяване, за пръв път го прави и смятаме че младия човек добре се е справил. Другарят Каракашев смята, че правилно е построил театърът като дава път на един млад художник.

Ние смятаме, че спектакълът може да се пусне и трябва да се пусне. Но ние не твърдим, че е напълно узрял. Все още е суровичък. Но е време да се пуша. Естествено той ще има успех. Изпитали сме реакцията на публиката и виждаме, че реакцията е много хубава. Ние сме се пазили да няма основни политически грешки. Такива, според нас, няма. Би могло да се говори за заостряне на някои неща, за разтоварване на някои по-отежнени моменти, но това може да се достигне, както в разстояние на три дена от указанията които ще дадете, така и по-късно когато комедията с публиката ще расте; контактът с публиката ще покаже на актьорите къде трябва да се заостри основната линия.

Това са моите бележки.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Да отбележа първо, че театърът много правилно се е спрял на тази комедия, и че ние в едно заседание на Режисьорския съвет от нашата класика в тригодишния план който изготвихме, предвиждаме "Златната мина" и "Вампир" за да може да се осигури още от сега пиеса, която последователно всяка година ще се представя, за да можем изцяло да представим нашата класика и след това ще се обърнем към Вазов.

Тази пиеса ще извърши много голяма политическа работа точно по време на изборите.

Аз искам да отбележа, че много приятно се работи с др. Бениеш. Така както каза другарят директор, ние ходихме на много негови репетиции, създаде се хубава атмосфера, много бележки, които сме му направили, той провеждаше, и това доведе до едно общо, ярко изявяване на сатирата, която Бениеш гонеше с Петър Димитров, а не една чисто комедийна линия, изпразнена от острото политическо съдържание, каквото беше се получило от началото в репетициите с Петко Атанасов, което в последствие също така се поправи. И това е един успех на др. Бениеш, който определено показва своя режисьорски талант.

Можем да кажем че така работихме и при "Три сестри" с др. Масалитинов, но там не всичко успяхме да проведем от това,

което ние искахме. Др. Масалитинов има голям авторитет. И все пак и той много неща прие и внесе. Но тук се получи едно много хубаво съгласуване.

Голям успех за нас е изграждането образа на баба Гицка - много голям успех. Ние се радваме, че тази наша актриса, в малки епизодични роли успява да извае живи, интересни и релефни образи.

Също така успех са малките образи на Магда Колчакова, и Петър Василев, който дава ясна и пълна картина за хората през 1927 г., където е пренесено действието.

Разбира се, тези които са гледали Кръстьо Сарафов - аз съм нямал това щастие - може би ще искат да сравняват постиженията на нашия Големанов с тогавашния. Аз не съм го гледал затова мога да говоря за постиженията на тия хора. Много голям успех са за режисьора и тримата изпълнители.

Сега ще говоря за Петър Димитров, защото него гледахме, с него приемаме спектакъла. Създаването на този интересен, остро сатиричен образ, който на много места в развитието на действието стига до една ярка комедийна линия, не е лишено от комедийност: сцената с телефона в последното действие и когато говори за малкия Големанчо, който е порастнал. Тия сцени са все така с много ярка комедийна линия. Това е един успех и за режисьора и за артистите.

Трябва да отбележа освен това, че дори и тези, които са гледали и познават постановката на др. Масалитинов с Кръстьо Сарафов смятат че това е един успех. Самият постановчик - аз съм говорил с него, - смята, че това е успех и за театъра и за др. Бениеш, като се има предвид големия талант на нашия прав артист.

В никой случай не може да се каже, че ние не сме успяли в централния образ, защото тогава нямаме "Големанов", нямаме изобщо постановката. Това мога да кажа за др. Петър Димитров.

Тук трябва да отбележа успехът на Лео Конфорти, който в процеса на работата мина наистина един такъв път, за който казва др. Зидаров, и успя да създаде много и много интересен образ на сянка на този Големанов, който непрекъснато върви с него.

Другари, за голямо съжаление и в тая постановка основната слабост на нашия театър, макар и не в пълна мяра, пролича и тук. Нашите постановки така общо взето са не много ярки, са вяли и на места винаги изпъстрени с известна случайност. Не всичко е изпипано до края. По моя преценка такъв е образът на Борис Сарафов, който изобщо е неясен. Не успяхме да го изградим, да го противопоставим. А той е също кандидат за това министерство.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Докторът.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Недостатъчно ясно проличава ролята на този образ.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Дали има достатъчно материал в пиесата.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Верно е че няма материал, но аз смятам, че по тази линия ние трябва да пореботим. Същото е и с Стоянка Грубешлиева, която така или иначе - режисьорът вероятно ще даде някои бележки, - не успя.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Тя игра ли?

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Не. Когато КНИК приемаше спектакъла тя не игра.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Аз гледах Тая. Тая е добра.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Тя е добра.

За костюма аз също така приемам, че ние дадохме възможност на нашия млад художник да направим опит с него и опитът на др. Каракашев е прекрасен. Декоративното оформяване изведнаж ни въвежда, създава атмосфера, помага на режисьора, помага на актьорите. Но мене ми се струва че в костюмите има нещо, което не е то, някакво несъответствие: или малко по-назад или малко по-напред. За някои от костюмите, особено мъжките костюми се получава такова нещо: едва ли не са почти съвременни, когато те са с високи раменца. И тука е случая да каже пред другаря началник на театъра, че това става и ще продължава да става, защото в нашия пръв национален театър ние нямаме художник, който да завежда тази толкова важна част, така да се каже за външното, декоративното оформяване. Ние сме правили постъпки от три години с Марин Попов - не ни се даде. Мислехме наследникова за заведущ фигури

и мисля че в туй отношение трябва да ни разберат. Не може Народният театър без човек.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Ще се помъчим да ви уредим.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Винаги в това правим грешка. И в тая постановка и художникът, и режисьорът, и всички сме изправени пред една невъзможност да дадем известна пълнота. Ето как случайността нахлува в нашата сцена.

Щом говоря за пропуски трябва да кажа нещо, което не е никак по вина на режисьора. Напротив, той със сълзи ме е молил да му помогна за народната сцена. Народната сцена в нищо не е по-добра от другите сцени, които правим в Народния театър, и които са лоши. С нищо не се отличават. Дори в известни отношения тя е не така оточнена, защото хората са проходящи, любители, идват отиват, участвуват на сцената на Народния театър, нито можем да ги задържим, нито можем да ги задържим. И в това отношение др. Бениеш има желание да се поправи. Тъкмо такова едно третиране на тази народна сцена доведе до известно изнаждане да бъде съкратена. А мене ми се струва, че дори имаше възможност да се увеличи, защото това е не празниче на Бена, а Големанов съчетава рождения ден на дъщеря си с встъпването му в министерския кабинет. И това е голям прием по Големановски. Ако сцената е наситена с повече хора надсмиването на Големанов в последната картина, ще бъде по-сатирично, по силно, по-страхотно. И в това отношение ние няма да можем да направим повече от това, което показахме, защото нямаме хора, които да бъдат на наше постоянно разположение, да бъдат хора от театъра. Лично мене не ме задоволява и аз съм споделил с постановчица участието на младите, които са се харесали на съветските другари, на съветските режисьори. Така например изпълнението на Целкунова - Бена, мене ми се струва, че не е така в ритъма на действието. Има нещо, което пренася в друга атмосфера, в друг лагер, така да се каже. И прекалеността в нейното поведение, повече от колкото трябва, преднамерено разобличаване на образа. И в туй отношение др. Бениеш вероятно прави бележки и смятам, че още би могло да се помогне.

Също така би трябвало да се помисли как Пенчо Петров в изпълнение ролята на Чавдаров би могъл да се приближи до целия сатиричен персонаж на комедията.

Аз такива препоръки ми се струва че трябва да дам: все таки и в грим и от външното трябва да се излезе по някога, и външното помага. То е малко така настрана от целия персонаж и се отделя.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Нещо кретенско, което не може да бъде във външното министерство. Не играе комедиен образ и не се получава хубаво.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Ще узрее в контакта с публиката и така ще расте нагоре.

Когато гледахме "Министерката" в лицето на Пият и Маречу-
ная, големи съветски майстори, в много неща се успокоих. Видях че никак не се боят да заострят рисувна по сатиричната линия изхождайки от вътрешното съдържание на образа. И затова смятам че по тая линия ние не бива да се безпокоим за "Големанов" а режисьора трябва още по-смело да извае образите и на Големанов, и на баба Гицка и на Магда Колчакова и на Петър Василев и на Лео Конфорти, които са сполучливи.

На края бих искал да кажа другарите от КНИК отдел театри, да имат малко по-голяма грижа за нашия централен театър. И понеже вече има много другари, дълго време били в Съветския съюз да идват просто на репетициите, когато са свободни, да правим творчески беседи, веднага след всяка репетиция. В това отношение да не се получи наблюдателско отношение, а да влезат в процеса на работата.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Това няма ли да смущава актьорите?

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Никого няма да смущава. Лично мене и др. Бениш няма да ни смущава. Някои от режисьорите може би се смущават и не искат, но на тези които не се смущават и го искат и търсят, на тях давайте такава другарска помощ.

Ние искахме консултанти за тази пиеса Караостов, за "Ромео и Жулиета" Любомир Тенев, но те се дърпат, не идват. А много ценна би била тяхната помощ. В това отношение моля КНИЖ да се погрижи да ни помогне с консултанти. И другарите от Комитета специалисти да идват на репетициите, и след репетициите да правим малки съвещания. Такова нещо се получи един-два пъти и това нещо трябва да продължи.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Аз когато отивам се старая да помогна.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Искан да приключа с това, че тази постановка определено е успех за др. Бениш. Той разкри в тая постановка таланта си. И много се радвам, че др. Масалитинов, който е бил постановчик на тая пиеса, лично на мене, в разговор, каза, че го намира добро представлението.

ГЕОРГИ КАРАКАШЕВ: Много от работите които имах да кажа, и които споделих с колегиите, др. Филипov ги каза. На мене остана малко да кажа.

Верно е че с тази пиеса, благодарение на темата, театърът постига определено успех.

Аз бих искал да се спра на факта по външното оформяване на пиесата. Особено в една комедия външната изобразителност има много голямо значение. Всеки си спомняте влизането на баба Гиц на - Пена Василева. Тя нищо не направи; само влезе и веднага образа стана ясен за публиката, публиката почна да се смее. Промени цялата атмосфера.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Промени напълно цялата атмосфера.

ГЕОРГИ КАРАКАШЕВ: Това показва колко е важна външната изобразителност. Когато актьорът намери верна фигура, верен грим, хубав костюм, той има хубав ефект. За жалост не всичкият персонал е получен така. Ние направихме един такъв опит, който може да бъде вече постоянна практика у нас, да пласираме младия художник Кирил Деделчев. По въпроса за декорите аз имах възможност, помогнах му и под мое ръководство действително добър резултат се получи. Но в този период, когато се оформиха фигурите аз не бях тук, аз бях в Москва. Неговите скици ние с режисьора ги гледахме - те бяха удачни. Но ное е трудността при оформяването на фигурите

При оформяването на фигурите режисьорът и художникът се обсъждат с вижданията на актьорите и с редица технически трудности в шивалнята и в гардероба. И това не е ю силите на един човек. И ето аз се осмелявам да подчертая нуждата от един специалист костюмер-художник, който след като бъдат нахвърляни основните идеи за външното оформяване на даден герой, поема с цялата своя компетентност да движи този отдел. В съветския театър е така. Аз бях там и проучих. А говорих тука и с художника на театъра на Моссовет. Те имат от 5-6 години - дълго са се борили - такъв художник-костюмер, който има творческа задача, който е във връзка с режисьора и художника на пиесата. Не знам дали трябва надълго да агитирам, но в миналото ние срещаме много неразбиране и отпор по този въпрос. Първият наш национален театър не може в своите сериозни постановки, които трябва да бъдат напълно издържани, изискани, този важен дял от спектакъла да бъде пренебрегнат. На нас ни предстоят сериозни представления като "Любов Яровая", "Ромео и Жулиета". Пък и на най-малката съвременна пиеса да намериш типичните белези на всеки днешен човек от всекидневния живот и така да прозвучат типично е трудно. Ние всеки ден ги срещаме, но не можем да ги видим.

Верно е че по много хубава комедийна линия и заостреност са дадени образите и на един Големанов, и на Пена Василева, и на Конфорти, и на Петър Василев. Но на мене кое ми прави впечатление? Че те малко все откъсват. У тях има едно верно намерено зърно, същността, и те така с по-смели шрихи изграждат образ, но те се увличат, опияняват се и много наблягат само на една черта вместо да потърсят и други черти. И се получава преиграване. Магда Колчакова например явно си служи с разголъването на типичното. Тя е простачка и вместо да играе хайлайфна дама, тя спекулира да покаже простачината. Би трябвало да бъде обратното - да се опита да прикрива простачината.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИЦАРОВ: Вчера преиграваше положително.

КАВАКАШЕВ: Останалите, които са с по-мекки линии вътре следва да се приближат до заострянето, а тези да не спекулират с тази заостреност, защото сега се получава неравност, късат се отделни персонажи от общото.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Има такова нещо.

КАРАКАШЕВ: Същото се отнася и до костюмите. Някои костюми са верни. Веднага виждаш епохата, в грима, в походката, във всичко. А някои просто са взети хора от улицата. Така че двете тия крайности ние се опитахме да ги приближим. Аз нямах възможност да помогна. Говорихме с др. Бенкеш. Това ще се оправи в няколко дена.

Съвсем неправилен е гримът на Петър Димитров, който дава един човек от Стамболово време, а ние решихме да бъде 1927 г. После с този халтав костюм съвсем не е Софийски първен.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Ще се поправи.

КАРАКАШЕВ: С някои актьори се работи мъчно. Те си научат нещо и колкото и да ги убеждаваш те все си държат на това. Установяването на тия неща трябва да стане в по-ранен период. Но в края на крайщата на сцената всичко се вижда.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Прическата му е малко бръснарска.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: На Петър гримът трябва да се поправи.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Той показва земпарлъка си в разговора с Магда Колчакова

КАРАКАШЕВ: Ролята на Чавдаров е блъда. Аз смятам че ние ще помогнем на актьора по външна линия. Ние ще почнем от костюма. Неговата биография на бивш офицер ще помогне.

Големанова - също. У нашите актриси когато ще играят известен образ винаги съществува желанието да бъдат красиви. Те жертват често жизнената правда и социалната и художествена правда за да бъдат красиви. Пенка Икономова, такава каквато е в живота, ако излезе на сцената по-ще се доближи до тази Големанова. Ядат, пият, нищо не работят - това са Големановци. Тя не пасва на този Големанов.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Не е потърсила ярки линии да направи образа още.

КАРАКАШЕВ: В народната сцена аз виждам голям успех. Макар да съществува хаотичност, но тя е присъща на едно такова буржоазно

общество. Мирка се един полковник с големи мустаци. Първо той не е от това време и после тоя полковник не би намерил връзка с тия младежи-сунги. Няма какво да прави. Да му се намери на него една среда от 3-4 души, за да общува с нея. Какво стърци с тия големи мустаци? Той няма да танцува. В желанието да се сложи още една колоритна фигура са го сложили него. Там бихме могли да го заменим с млад офицер или пък да създадем група от по-зрели хора.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Не са верни и еполетите му.

КАРАКАШЕВ: Какво се получава? Художникът е млад. А какво е трудно в нашата работа в театъра? Едно е да проектираш и да си въобразяваш много неща, а друго е да се пребориш с пушка в ръце да се осъществи това. Минаваш през триста митарства - ето това е трудно то. В Съветския съюз какво се оказва? Аз ходих във всички театри. Там казват: ние освобождаваме художника-постановчик от всички грижи, за да дава идеи. А за техническото осъществяване има съответни хора. В нашия театър това го няма. Ти проектираш и трябва да тичаш до последното копче, да избираш материали по складовете и т.н. Това отнема време. Аз често отпускам ръце и казвам: каквото става - до тук; от тук повече не може. Затуй, както каза др. Филипов, ние не гоним сто процентови резултати, а се примиряваме, не стигаме до дъното, стигаме до средата и се примиряваме, не защото сме доволни, а защото сме изчерпали енергията си да борба. Каква беше ползата от Бабочкин? Той не ни оставяше на сред път. Два-три дена държи: добре е, добре е. Но на четвъртия ден той вика: нищо не е, дай нататък. С неговия авторитет ние можехме да се борим навсякъде. Ние казвахме: туй го иска Бабочкин - дето се снедне упор, задържа.

Аз на края - извинявайте - пак ще агитирам: на първия наш театър да се даде най-добрия специалист, поне относително, който до сега е бил в България; един от най-добрите да бъде привлечен с риск да се ошетят някои други по-малки театри, които фактически няма да бъдат ошетени, защото ще им се даде друг - по пълноценен човек.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Има думата др. Иван Вълков.

ИВАН ВЪЛКОВ: Аз имам впечатление, но определено отношение не мога да вземам. Аз искам да поставя някои въпроси. И изказването ми

ще бъде като въпроси.

Първият въпрос, който ме занимава е: правилно ли е определено времето на действието? Сега аз чух от др. Зидаров - аз не го знаех, тук в книжката пише - че действието става преди войните. Това е според др. Зидаров.

ДИРЕКТОР КАМЕНЗИДАРОВ: Почти всички литературни критици твърдят това. Говорих с др. Георги Стаматов и той казва: положително не е Балканската война.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Лично аз смятам че е 1926/27 година.

ДИРЕКТОР КАМЕНЗИДАРОВ: Затуй комедията на Костов беше проследвана. Много недружелюбно беше посрещната от министерството на просветата.

МОИС БЕНИШ: Във времето на тая разпокъсаност, на политическите партии, на убийствата.

ИВАН БЪЛОВ: Стамболовият режим и Радославовият режим бяха типични в това отношение. Ето кое ми прави впечатление: първо типичен ли е Големанов, като представител на българската буржоазия, ако го вземем за този период 1923-1926 г., след девети дни? Българската буржоазия, исторически погледнато, през този период беше като класа много по-развита, отколкото порано преди войните, за което се казва тук, в книжката. И мене ми се струва, че Големанов даден като такъв представител на буржоазията, идеологически е непросветен; като простак, такава се каже, той^е малко прост човек, и е по-типичен за оня период, който не беше така развита и когато действително ограбването на държавната казна беше един от типичните начини за първоначално натрупване на капитали. И ми се струва, че той повече прилича на оня предишен период, преди войните, не точно Стамболовия режим, но около войните, отколкото на това време 1926 г. Значи самият Големанов по съдържание, мене ми се струва, че повече подхожда за оня период.

Второ. Ако се вземе също така учителят, директорът на училището, Владимир, той също така навява на такива размишления - че по-подхожда за оня период. Нашата интелигенция, учителската идейно

не беше така оформена по времето на оня период. И тогава по би било вероятно съществуването на един такъв образ, от чисте народнически идеи воден, да използва по някакъв начин и Големанов за читалището. Иначе през оня период 1926 г. вече ние имаме комунисти-интелигенти с по-определена физиономия, не така наивни и с ясен подход към врага и т.н. И тоя образ навява на размисление, че времето на действие е около преди войната.

Трето - костюмите. Аз не помня нито времето около войната, нито 1926 г., и сам не зная дали така са се обличали, особено жените през 1926 г. В 1926 г. те са по-модерни.

БЕНИШ: Така е било.

КАРАКАШЕВ: Така беше. Нашите жени си спомнят.

ИВАН ВЪЛЮВ: Вие сте по-възрастни - не казвам стари - и помните, но мене ми се сториха ~~костюмите~~ по-стари.

КАРАКАШЕВ: Женските костюми са верни, а в мъжките костюми има неверни.

ИВАН ВЪЛЮВ: Ако се запитаме от тая гледна точка за времето на личния режим на Фердинанда, той беше, който държи в ръцете си партията и си играеше с тях, той сменяваше кабинетите, беше майстор в това отношение, и Борис му беше ученик. И аз мисля, че едно такова сменяване на кабинета е характерно за Фердинандовия режим, а не само за Борисовия. Политическа разпокъсаност съществуваше и тогава. Значи, под формата на въпрос, поставям и този въпрос да се доизясни. Аз сам исках да го приема за оня период. Стори ми се че е по-подходящ за оня период.

Другия въпрос е за основния образ на Големанов. Аз гледах и Петър Димитров и Петко ^Атанасов. Както каза др. Зидаров, и единият и другият имат предимства и недостатъци. Това е така. Мене ми се струва че тая комедия не е обикновена комедия, а е дълбоко сатирично произведение и трябва да се даде задълбочено, солидно. Да не се разчита много на лекия повърхностен хумор. Верно е че в това отношение бай Петър Новаче постига, но прави впечатление, че той е много динамичен; създава впечатление, че има малка суматоха на сцената. Много ходи, много вика, и много говори. И не могат да се разбират

някъде отделни думи. Ако това той го намали, струва ми се, че по-добре ще изглежда. Говоря за Петър Димитров. Ако по-вено произнася а не навсякъде така нервно да говори.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: По-широка линия.

ИВАН ВЪЛОВ : Да. Бай Петко разсмива – това е верно. Днес се смяха повече отколкото вчера. Но на него може би трябва да му се препоръча: у него не личи тоя вътрешен стремеж към министерското кресло, както у бай Петър. Струва ми се че трябва да виждаш човек, който се стреми на всяка цена да се докопа до министерското кресло, а това не личи у бай Петко. Не се е зацалил на тая тема да стане министър. Разбира се аз не мога да давам оценка единия или другия е по-хубав. Само такова впечатление имам.

Аз мисля ,че другарката Магда Колчакова , особено вчера, много засилваше. Даже по едно време не можа да се стърпи. Смахът личи че не е смях на човек, който живее там, а ена Магда Колчакова. Засмее се и изведнаж престана. И се вижда че играе роля. Трябва да не се вижда че играе роля, а че е живия образ на сцената. Не зная дали фигурата ѝ е подходяща.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: За Петранова? Тя е жива Петранова.

ИВАН ВЪЛОВ: Аз съм свикнал да я гледам, като селянка, като махленска клякарка...

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Стринка!

ИВАН ВЪЛОВ: ... като стринка. Имам такова впечатление. Но повече естествено трябва да се смее. Още малко да понамали.

Ако е въпрос за общото впечатление на спектакъла, аз смятам, че той не изиграе голяма роля.

Такива въпроси имам.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Има думата др. Гочо Гочев.

ГОЧО ГОЧЕВ : Аз гледах целия спектакъл с др. Петър Димитров. С др. Петко Атанасов гледах само последното действие. Затова ще говоря за първия образ.

Първо, което мога да кажа по обстановката общо, това е правилното търсене на сатиричната същност. Макар още не всички да е наме-

рено, да не е доизвършено до край, но режисьорската трактовка е правилна: Тая сатирична същност на този министерстващ и неговите корени в стопанския живот, причините които обуславят това негово поведение.

Спектакълът има такива прекрасни завоевания, които трябва да се отбележат. Особено, на pewno вие сте казали, за Пенка Василева. Тя просто очудва с тоя хубав пластичен, художествено направен образ без никакъв шарж, просто с малко изразни средства дава такъв наш български образ.

ИВАН ВЪЛОВ: Истински бабишкер.

ГОЧО ГО ЧЕВ: Много майсторско постижение на режисьора и актьора.

Мене много ми харесва образът на Конфорти - тая дясна ръка на Големанову това своеобразие на образа. Именно това своеобразие не на всички образи се чувствава.

Яви спектакълът е изграден по правилна линия и по тая линия ще трябва да се обогатява.

Това, което др. Иван Вълов иска и което редица другари, които гледаха спектакъла, споделиха по тая линия да се върви, да се разкрива пълнокръвно живота, да не се върви по линията на известно загатване, по линията на известна карикатурност, която не винаги е свързана с цялостното разкритие на човешкия характер, яркост, която е свързана с типичното, а не яркостта на Магда Колчакова, която на места излита. И съветските другари казват яркост - другарят Бенеш знае - нояркост Плят, която е на базата на същественото. Тогава може яркост. А тук нейният смях върно че излиза от границите на живия човек. Има възможност и актьорът режисьорът да постигнат единство в стила. Това единство, което се чувствава в редица отделни изпълнители. Другарят Бенеш трябва просто да бъде поздравен в това отношение.

За главният образ. Мене много ми хареса. Наверно се повтарят тия мисли, продавайте, аз закълех. Тоя сатиричен тип ми хареса. Но кое не достига на образа? Той трябва да бъде сатиричен и едновременно смешен. Това е най-трудното. Ето Плят, какъв сатиричен е и му се смее през цялото време. Аз говоря главно за първото действие

Там смехът го няма. Гогол затова е велик сатирик, защото най-неволно се смееш. От неговия "Ревизор" по-остра сатира няма в световната комедиография, но това е произведение, при което всеки миг се смееш от душа и сърце. Това трябва да се постигне. Тук, може би някои нови решения трябва да се намерят у др. Петър Димитров. Според мене др. Бениеш трябва да работи още по тая линия.

По обора за епохите аз не мога да взема веднага отношение. Просто не съм се подготвил. Верно е, пиесата трябва да звучи в унисон с жизнената историческа обстановка и да се чувствава кое е времето, макар трайното, класическото си остава - и това е ценното на Костов - че той бие целия капиталистически ред, това ламтене да постове, което е характерна черта не за 1926 г., но за целия капиталистически период. В това има жива историческа конкретна правда. Това е верно. Тя живее в характеристиката на образите. Не сатава дума за костюмите нито за присъствието на този офицер, полковник или генерал. Да рече когато става дума за царя. - за кой цар? Във всеки случай Фердинанд беше един - Борис - друг. Тук историците специалисти ще си кажат думата. Това много ще помогне на режисьора и на актьорите.

За образите имам бележка. Казах и на др. Бениеш - главно за този образ на Чавдаров. Верно е, че той го е търсил и по линията на дипломата и по линията на този нещастен любовник. Как си го представявам аз тоя тип Чавдаров? Чавдарова си го представявам като Протин - един дипломат с бастун, елегантен, който знае френски, сериозен, но чувствава се вече, че минава втората, третата младост, мерациите му не са изчезнали, иска да се дадоми и иска неопетнено, чисто момиче. Той, лъхманат му с лъхман, потърнал в разврата на капиталистическия морал иска нещо свежо, иска ангел. И това е неговият комедиен конфликт. Тази тема - наред с това че е конкурент на главния герой - трябва др. Бениеш да се подчертае остро, както в поведението на героя, така и в крима. Аз като го гледам сериозен дипломат, не е смешен, ще му обърнат внимание. Как няма да му обърнат внимание. Той е солиден лъв, а трябва да бъде смешен. Не казвам да бъде грозен, но да бъде смешен.

Още нещо, което искам да подчертая в този образ е че той на мига показва, мъчи се да бъде смешен, играе незавладян от съдържанието.

то на своята роля, отлогиката на отношенията към останалите герои. Ние знаем колко трудно е: режисьорът иска правилен метод на работа, но редица актьори дърпат назад.

За мене Пенчо Петров е актьор с под средни възможности. И знаей колко другарят Бениш се е измъчил. Схематично този образ е изяснен като сянка. Той трябва ~~никога~~ да изложи на преден план тоя Чавдаров.

За Магда Колчакова. Верно, талантлива актриса, търсела е яркост, но има известна мярка за да не се получи сиво. Пак ярък, но жизнен човек, логичен човек. И да приемем всичко това, все пак тя не може дака просташки да се държи в този салон.

КАРАКАШЕВ: Тя конетира малко с простацината. Тя си е простака, но трябва да прикрива простацината си. Това дете казва на Конфорти: "Три часа, три часа" - трябва да има мярка. Само загатване да има.

Мене особено много ми хареса финалът като режисьорско решение, така смело разрешен. Това разиграване, това оживяване на действащите лица, това търсене на смешното това живописно разпределение на хората - всеки бяга там. Тоя тип ги уплашва. По-ми харесва с бастун да става. Петър Димитров го прави със стола. Но как е по-верно, по-логично? Защо не с бастуна? Бастуна му е опората. Те са бастунджии. Това е характерното, това е типичното. Няма какво да се обижда актьорът, ако всеки по своему направи нещо характерно. По един начин ще го направи Петър Димитров, по друг начин ще го направи Петко Атанасов, но да вдига стол - не бива. Нарушава се жизнената правда. Във своето безсилие той завършва: "Вашта кожа, тук аз съм царя." Това няма да намали яркостта. Яркостта не е да вдигнеш тежкото кресло. Може и бастун да вдигнеш и да всееш страх. Страхът е ~~изкривяване~~ от яркостта. Тоя тип е страшен в своята ярост, в своя стремеж да стане министър и в тая своя драма че не става министър.

Др. Бениш, по линията на режисьора, в третото действие, където е голавката, трябва да се поработи малко. Малко е разпокъсано.

Да се стегне. Могат да се направят някои съкращения. В първата половина на третото действие, някак си да се стигне по-определено основния замисъл на това трето действие.

За декора нямам критически бележи. Главно да се работи с тоя Пенчо Петров.

Малко неясен е Васко Вацев. Той какъв беше? Запасен офицер ли?

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Млад, излъскан.

ГОЧО ГОЧЕВ: Излъскан и с тоя офицерин. Той е любител. Знам колко е трудно на режисьора.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Той е наш бивш портиер. ~~Няма никаква~~ Понеже има форма бие на очи, но той е съвсем неопределен. Не мога да разбера от кой свят е попаднал тоя човек. Струва ми се че искат да показват куклен театър. Ние трябва да знаем защо е отишъл, какъв е, кой го е поканил, каква му е работата. А това бие на очи. По някога най-малкото нещо може да катури най-хубавата сцена, какво се набие на очите на зрителя. Той не знае какво да прави. Дали е необходимо това негово присъствие? Ти чакаш нещо да направиш - пашка ли да извади, а той седи ням.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Той трудно говори.

ГОЧО ГОЧЕВ: Др. Вениш е искал да разнообрази обстановката. В Русе режисьорът на "Свадбата" поставил горски стражар. Няма селска свадба без горски стражар - наша българска свадба. И там съвсем намясго е този човек. Той дава хубав вид и атмосфера. А тук точно обратното.: Той заблуждава, не изяснява, всяда дори смут.

ИВАН ВЪЛОВ: То е логично, четакива първенята търсят връзки с военният, но тук се запитваме за какво е това.

ГОЧО ГОЧЕВ: Някои задачи да му се дадат във от писателя.

Това са моите критики. Аз смятам, още да се поработи. Но спектакълът на Големанов ще бъде успех за нашия театър. Наистина нашият народ помни Кръстьо Сарафов, нашият най-велик актьор, и ще не ще нашият зрител сравнява. Но това в никой случай не бива да ни спира. Всеки от тези Големановци ще има нещо свое. Днес казаха в съюза: ако можеше Петко и Петър да се слеят...

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: С мушуната на Никола Попов.

ГОЧО ГОЧЕВ: Още по-добре - от тия тримата. Но, актьорските възможности на най-добрите наши актьори са ограничени. Все пак

друго е творческата натура на Кръстьо Сарафов. Много черти има той и за туй и за онуй. И за Буличов и за Големанов и за Фалстаф. Другите актьори са по-ограничени. Вижте Марцекая - какво няма в нея. Или Мордвинов. Към това трябва да се стремят нашите актьори.

Но трябва да се приеме спектакълът, да му се даде път; спектакълът расте с всяко ново представление. Най-важното е, че зрителят ще се смее вече на този минал свят и в същото време ще вижда, че наоколо тукътам в живота все има такива и от мъжки род и от женски род, в по-малка степен карьеристи, за които др. Маленков говори в своя доклад, че не са изчезнали тия недъзи, не са изчезнали корените и носителите на злото. И всеки ще се замисли. ^{Аз} като гледах ~~(министерката)~~ "Министерката" мисля че в някои наши будки все ще видим нещо такова. Винаги съвременни мисли трябва да съпровождат пиесата - това, което казва др. Завадски - класиката да събуди съвременни мисли. Всеки от нас има малко от Яго в една или друга степен. Не е убито злото, не е умъртвено. И това е съвременността на пиесата.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: ~~(Кружа)~~ Костов без да бъде комунист - и затова някои образи са неопределени, неясни - написва тая пиеса по времето на най-голямото разпокъсване на партиите. Земеделците бяха ли чужди на тия работи? Какво представляваше земеделският съюз? Колко земеделци имат Големановските черти: Томов, Турлаков и др. Той написа пиесата конкретно да бие това нещо.

ГОЧО ГОЧЕВ: Този спектакъл ще покаже, че имаме ценни писатели, които бяха забулени, големи писатели, които могат да правят чест на световната драматургия. Той ще покаже на нашите писатели-комедиографи, по какъв път да работят. По пътя на гражданската смелост да разкриват живота. Той ще покаже че ние сме способен народ, с писатели. Да видят нашите съвременни писатели, в капиталистическия свят, какви големи ~~(писатели)~~ писатели се раждат. Понеже се успокоиха и осигуриха, не могат да пишат.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Помислиха, че от нас почва историята.

ГОЧО ГОЧЕВ: Утре П.О. Тодоров ще поставим на сцената.

И Яворов и Йовков трябва да се яви със всичките му идеалистични елементи - и "Албена" и "Боряна". Протестирайте срещу злото и ще събудите много мисли, ще привлечете към театъра, който в последно време не може да се похвали с много публика, новия наш зрител. Трябва на всяка цена "Големанов" да се оглъби, единостилието да се оглъби с дълбоко проникване в човешката душа. В Моссовет все нови и нови черти разкриват. Гледам Голдони - нови черти. Какво богатство има човешката душа. А тук има по-примитивен, по-външен по-едностранен начин да разкриеш и другото, което малко е загатнал писателя. Това е богатството на таланта на художника. - да обогатиш драматургическия материал.

Но др. Бенеш е бил щастлив че работи с пиеса на Костов а не на друг наш съвременен писател, с каквито той се среща.

ДИРЕКТОР КАМЕН ЗИДАРОВ: Стига бе Гочо. Ти ни съсина.

ГОЧО ГОЧЕВ: Това е обида на ухото.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Има думата другарката Олия Огнянова.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Смятам, че постановката трябва да се приеме. Тя ще има успех, ще се посрещне добре – вижда се. Винаги, когато присъствуват хора, те реагират, смеят се, защото драматургическият материал е много благоприятен в това отношение и защото пиесата е поставена правилно.

Аз сега няма да повтарям това, което казаха другарите. Искам само едно да кажа: общо в трактовката на всички образи има известно облекчаване и сякаш известно така – ако с голяма мярка мерим – упростиаване на образите. Взето е това, което се вижда най-напред.

Аз ще взема един от периферните образи, да речем, Чавдаров. Намерението на др. Бениш е било да направи сатира. Карай смело докрай! Търси във всеки образ тия страни от характера, които може би и самият драматург не е съвсем ясно и точно зафиксирал в текста, но които дават възможности в това отношение. При Чавдаров Бениш се е заел по линията на нещастен влюбен стар ерген да създава яркост. Ние виждаме, че отношенията с Големанов не са толкова прости. Големанов е човек с положение и пари. Финансово той е по-укрепнал представител на буржоазията, отколкото Чавдаров. И заради това в текста се вижда и пренебрежителното отношение на Големанов към Чавдаров. Защо трябва да сметнем, че Чавдаров от голяма любов към тая жена отстъпва на Големанов? Той наивен ли е? Той е 50-годишен, а се държи като девственик. Защо да не сметнем, че отношенията му са по-сериозни и заради това той е решил да отстъпи министерския си пост. Ние виждаме, че са били на лице възможностите той да бъде министър, а той е съгласен да стане пълномощен министър при едно условие – ако му дадат Невена за жена. Това са политически комбинации. И ако се вземат отношенията на Чавдаров по тая линия, тогава става напълно друго. Външното – търсете го, то винаги помага на актьора. Обаче така друго ще стане. Това от една страна.

Второ. Отношенията на Големанов към Чавдаров също не са толкова елементарни. От Чавдаров зависи дали Големанов ще стане министър. Цялата страст на неговия живот се проявява в това да стане министър и изведнаж той се е решил да даде дъщеря си, само и само да не изпусне министерския пост; а в последната кар-

тина как се чертаят отношенията на Големанов към Чавдаров? — "Бягай, бягай! — и му дава два пръста да се ръкува. Не е така. Този човек може утре да си измени отношението, Големанов е зависим от Чавдаров. И ако така се разработи — аз не казвам всички възможности, искам да кажа само за третировката — тогава, майко мила, при тези политически комбинации, как се поддържат тук приятели, — няма дружба, няма приятелство, няма морал нито в семейството, нито в отношенията между хората.

Трябва да се помисли и да се използват тези отношения между хората. Аз набелязвам само някои от тях. Това може да стане, режисьорът сам ще го намери, стигат му силите.

Може, когато на Чавдаров предлагат да се ожени за тази вдовица, той да даде ухо. Не защото е вдовица, изведнаж да извика: "Вдовица!" А да се види нейното положение. Защото има вдовици с положение, които могат да дадат възможност той да направи кариера. Нека се види, че Чавдаров е пресметлив.

ГОЧО ГОЧЕВ: Да не е в наивна светлина даден.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Нека се види, че, когато той прави тая стъпка, той е пресметлив, какъвто е и Големанов, обаче сметката на човека се проявява от ума, от опита. Друг въпрос е резултатът. Важно е намерението да се почувствува. Тая сцена ще бъде ли смешна? Ще бъде по-смешна, отколкото сега. Един стар любовник, смешен е твърде изтъркано нещо, и не е нещо особено и публиката не се смее особено на това, което е известно. В хумора трябва да има нещо ново, да се роди в резултат на това, което се среща в ежедневието. Понякога това е слабост, че жизнената правда търсим само по линията на това, което на хората е известно. А жизнената правда и простота е синтез на много и много неща, за да се намери простото, елементарното, обаче яркото.

Аз искам да кажа няколко думи по линията на Илиева. Тя например е политическо лице. Друг въпрос е колко е способна — по женска линия. Тя не е политически деятел. Обаче как може да се използва тая връзка? Тя отива да уреди някакви неща. Щом е станала криза, значи кризата е съществувала. Щом е паднал кабинетът, вероятно тя е чувствувала, че министър-председателят ще си даде оставката. И нека в тая светлина разглеждаме тоя разговор на

Илиева. Тя има вече задача такава. Нека и женско кокетство да има, и обаяние нека има, обаче поради задачата в известен момент трябва да има загриженост, известна тревога от това или неудобство как да подходи, за да убеди този човек да даде дъщеря си. Труден ход е това, не е шега на неговата възраст. В края на краищата не бива нашите отрицателни герои да ги лишаваме от човешки чувства, бащински чувства и т.н.

Аз, когато говоря туй, не го говоря с оглед на това, че актьорът няма да постигне всичко, но, когато му поставиш задачата, той може да не ѝ даде ярък рисунък, но ще го даде вярно, отколкото ако няма поставена задача.

Искам да кажа за Конфорти. Вярно, много убедителен актьор, добър. Но дали пак не е тръгнал по една линия, която отегчава образа. Текстът дава основание да видим, като е сянка на министъра, защо е сянка.

ГОЧО ГОЧЕВ: Материалният интерес.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Обаче в интелектуално отношение сянка ли е? Не е. Той е сянка, обаче погледнете: щом го няма Големанов, той се държи другояче. Иначе той не би си позволил пред селската делегация и други да разправя такива работи. Глупецът не е такъв. Той значи чувства своята сила – Големанов без него не може. Нека се запази на много места какъвто е, даже както се приспособява към Големанов, и това нека се запази, има такива хуба комични в живота, обаче да се намерят моменти, в които да се измени, да не е равен-равен, един и същ. Защо да не може да изпробва един път да вдигне гюрултия? И страхливите хора правят проверка в живота ще мине ли или няма да мине. Ако мине – добре. Много от хората гюрултаджии вдигат страшна врява, но само да се намери някой да кресне на такъв човек, да му даде отпор, той веднага става мек. Диалектиката на характера е сложно нещо. Защо ще избягваме от тая сложност. Да се намерят неща да се види, че тоя Конфорти, който е интелигент, ще стане страшен при тая действителност – майко мила – която управлява.

Аз ще кажа и за някои други моменти, само да не ме разберете лошо.

ГОЧО ГОЧЕВ: Много ценни неща говориш. Ти познаваш много добре пиесата.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Аз си представям, че хората могат да кажат: "Чак такива ли бяха нашите министри? Не бяха пък чак толкова. От такива няма какво да се плашим." Това по-малко ще буди асоциации за правителството, което бе смъкнато на Девети септември. Кой не помни? Те не бяха хора като Горилков и като Конфорти. Не бяха другари.

Др. Гочев говори за това, че пиесата трябва да звучи съвременно. Това значи не външно, а някакво дълбоко, вътрешно разбиране, внасяне ново съдържание. "Станиславски-Данченко" постави "Три сестри" през 1944 година и след това. И казват: "Друго звучене има." Защото нашият мироглед ни заставя да допълним автора, без да изключваме автора, без да го насилваме.

За Конфорти. Той е такъв актьор, че няма да стане скучен. Нека стане в известни моменти сериозен, да се замисли. Той не прави политически комбинации, не седи в къщи и не мисли, ама, когато разбира, че положението на Големанов се разклаща, казва: "А бе, ще стане, ще се оправи." Отгдето накъде? На този човек не са ли присъщи драматични чувства? Той чувствава, че сега е влязъл в рая божий и изведнаж всичко наопъки се обръща. Не е толкова лесно.

ИВАН ВЪЛОВ: Той е по-умен от Големанов.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Именно. Може да се запази, важно е художникът да съумее, да види къде да бутне, къде да изправи, за да се получи обективно звучене. Нямаме време – иначе мога да кажа конкретни неща. Но режисьорът сам ще може. Няма нужда от чужда помощ, той сам ще може да го направи, като чуе тези неща.

По този начин мене ми се струва социалното звучене на пиесата ще бъде засилено.

Още нещо. По въпроса за епохата. Др. Вълков със своя въпрос просто разкри и показа известна слабост по тая линия. Мене ми се струва, че образите на двамата от селската делегация са на хора наивни, от една по-раншна епоха. А тук как са предадени тия хора? Без да мислим каква е била епохата, чувстваваме известно несъответствие: тия хора жалки, идват да молят, а после казват: "Глупец ли ще стане министър!" и на края тъпчат адреса. Защо мислим, че са жалки, като идват да молят? От нашата действител-

ност ние знаем, че даже и прогресивни хора понякога можеха да използват тогавашните форми в интерес на народа. Читалищата бяха народни.

КАМЕН ЗИДАРОВ: В 1934 година и аз съм бил в делегация, за да търсим помощ.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Аз знам, че допреди Девети септември в читалищата у нас винаги бяха прогресивни хора. И аз искам да кажа че вие вярно поставяте пиесата, вашата третировка на образите е вярна, а не на писателя. Няма нужда да се върне епохата до войната. Защо да не сметнем, че тия хора са прогресивни? Наистина кметът е доведен, но може да се сметне, че и той е под влиянието на тези хора. Може да не са комунисти...

КАМЕН ЗИДАРОВ: Те положително не са комунисти.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Да, обаче да не ме разберете грешно. Идват хора, на които им е ясно, защо идват: трябва от него да измъкнат нещо за читалището. И те могат да се приспособят, но това приспособяване да съответствува.

ГОЧО ГОЧЕВ: Артистът е слабицък.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Когато се даде това, ако се види, че артистът е слаб, ще му дадеш ярка задача, в пределите на третировката, а той, като не може да постигне съзвучие...

ГОЧО ГОЧЕВ: Аз друго исках да кажа. Той е болен актьор, едва диша и това дава един патриархално-наивен отенък. Той е много болен актьор.

Ю. ОГНЯНОВА: За Големанов. Вярно е това, което всички другари казват, съгласна съм, обаче ние ще гледаме в пределите на това, което имаме, къде може да се бутне нещо, къде може да се направи нещо, за да зазвучи по-другояче. Аз гледах пиесата с Петко Атанасов на много сурова репетиция, а после я гледах с Попов. Вярно е, че много ти се иска, като гледах Петко Атанасов, да стане нещо общо между двамата, но, ако не стане, къде трябва да бутнем единия и къде другия. На Петко Атанасов режисьорът трябва да обърне внимание къде трябва да се замисля, ще му постави такива задачи, където и подтекста ще му разработи и по асоциация да може човекът малко да се разтревожи, да се позабърка. А той много лесно го казва това: "Този няма да бъде министър." И публиката се смее.

Във второто действие може да му се постави задача да си представи, че му гори къщата и той трябва да бъде изплашен. Ако на комическия персонаж му намериш такива обстоятелства, изведнаж ще се забрави целия хумор. Второто действие дава такава възможност и на др. Петко Атанасов трябва да се намерят такива неща. Няма нужда цялата линия да се търси, защото ще се отежни. Ако на един актьор счупиш индивидуалността, ако искаш от този материал да направиш друг човек, използвай нещата, които ще изменят обективното звучене на образа. И в двата образа, дори и в трите – макар че аз на репетицията гледах единия – пак има увлечение: ~~а~~ тръгнали са в третировката към изобличаване по линията на разкриване на това, че глупав човек, без достоинства за държавен ръководител, ще стане министър. Те нека се запазят, но това е проведено от всички пак по линията на най-лекото, най-примитивното. Но тия хора, когато се говори, че те са глупави – понеже текстът дава тия неща за Големанов – нека го смятаме не глупав като човек, а глупав за министър, глупав за ръководител. На тоя човек, ако така го сметнем, на много места трябва да му дадем практичност, съобразителност. Той от глупост, вярно, по своя логика си гони свои резултати. Но защо ние трябва да използваме това нещо да покажем, че от глупост той постъпва така, а да не покажем тактиката на Големанов и на нашите най-големи, умни буржоазни политически дейатели, това че те, като правят комбинации, на места ще се направят, че нищо не знаят? Не само глупостта, това основно качество, определя цялата логика на външното поведение на Големанов. Не. Защо тогава да сложим по-малко съдържание, защо да не си позволим да обобщим образа и да направим, че на места той повече мисли, повече съобразява.

Нямаме време да се спирам на подробности, но, когато той говори по телефона, той казва: "Видя ли ме ти мен?" Това е един момент, когато той може да стане по-сериозен. И друг момент, когато той може да стане по-сериозен, е когато той звъни; може да не му е много приятно, че пред този човек той ще направи това. В тия комбинации, които правиш пред този приятел, ако утре не му дадеш пари, той може да проговори нагоре и надолу и да те орезили, както се казва. Може би той прави това, за да заглади впечатлението и тая стъпка, която за него е много важна. И следователно той се

представя в съвсем друга светлина. А тия неща няма да направят образа.

Другарите в различни изказвания показаха, че образите са еднакви. Др. Петър Димитров през цялото време живее, суети се, шуми и говори така, по един и същи начин. Защо? Защото той не е реализирал поставена задача. Дайте на места да го направи.

По въпроса за реакцията от всички изпълнители, когато научават за оставката. Защо ще смятаме, че комедията ще се смъкне, ако ние дадем в известни моменти драмата, която изживяват тия хора, да се почувствува тя с цялата си сила. Зрителят никога няма да съчувствува на тия хора, защото драмата става у хора, на които той не може да съчувствува. Но хуманизмът и социалното ~~чувство~~ звучене ще бъде по-силно, защото виждаш най-големи чувства, както във "Вася Железнова" майката не се поколебава да даде този тип майка, с едно ярко звучене на темата на хуманизма. Какво правят социалните условия? Изключват човека и в същност даже засилват това чувство на нашия нов човек, чувство на болка, на грижа, на протест, на всичко към миналата действителност. Защото работническата класа, освобождавайки себе си от игото, освобождава не само себе си, а цялото общество от това иго. При всяка пиеса, при всеки образ отрицателен, повече или по-малко сатиричен, това нещо не може да не звучи.

Ако този човек може да покаже такова нещо, че, като има дъщеря и от него искат той да я ожени за възрастен човек, от това зависи неговата кариера - на артиста трябва да му се създадат съответни обстоятелства - ако се направи така, толкова по-силен ще бъде този фалш, когато Големанов казва: "Е името на родината и по-големи жертви правя!" Ще кажат, че той е идиот и въобще няма бащински чувства. А бащински чувства има и у агентите и у сандистите. Аз говоря за такива хора, които ти се струва, че нямат човешки образ. Имам предвид един садист с 24 убийства - Бураджиев, от Народния съд сте го чували. Той получава писмо от своя син в момента, когато провежда разпит и у него изникват такива чувства, че, ако забравиш кой е той, ще кажеш, че това е най-нежният баща. Той като че ли търси, както актьорите, външно при-
способление. А след туй той продължава, без да му мигне окото

измъчванията. Не му е попречил този момент, когато той проявява такива чувства и чете писмото на приятеля си, следващия момент да продължи с още по-голяма сила измъчването на други като неговото дете, които са в ръцете му. Това става още по-страшно при един есесовец, който подписва смъртни присъди. Той проявява грижи и нежности към кученце, котенце, а, като идват и му казват, че 20 човека трябва да се разстрелят, веднага подписва!

Аз не правя анализ на всички моменти. Аз искам само някои моменти да набележа, за да кажа, че общо мене ми се струва, че ~~не~~ ~~не~~ облекча ~~ам~~ третировката, а не актьорат~~е~~. И ако актьорът не позволява - аз малко познавам нашите актьори - тогава ще се търсят по-силни задачи във върно направление.

За художника. И аз ще кажа, че просто много приятно впечатление прави неговата работа. Така е оформен този единствен кът от дома на Големанов, че просто те застава да преглеждаш, от едно място да прехвърляш погледа си на друго място, от цар Борис на друга картина, на Шилионския затвор. Той ражда и други мисли, застава те да разглеждаш. Има претенция тук на западно оформяне, а от друга страна и на народно - всичко се вижда.

ГОЧО ГОЧЕВ: Тюрлю гъвеч!

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Има тюрлю гъвеч, обаче не е доведен до еснафско, нещата са доведени дотам, че е приятно, с вкус е оформена стаята, обаче с вкуса на един човек, който има средства и вкусът му е такъв; нямаме безвкусие.

Мене ми направи впечатление, когато гледах пиесата, че работата на художника ме накара да разгледам стаята и да видя как е работил художникът. Аз когато гледам, просто забравям, че съм в театър. - това ми е недостатък - и проявявам човешки неща. Когато отидеш в една къща, неудобно е да разглеждаш. В театъра този ми недостатък се проявява в оглеждане на обстановката. А тук художникът те застава да огледаш какво има в тая къща. Като виждаш, че отсреща е цар Борис, търсиш какво още има в тази къща!

И още нещо - за финала. Макар да е добър, ярък и много силен по замисъл, режисьорски, той не е съвсем подготвен от образите. Един Петко Атанапов - къде у него е подготвено това, освен ако вземе да прави чудачества и да се развърта. А това тук - "Цар съм аз" - не е неща. То трябва да се подготви и да се намери в

образите. Тогава това "Цар съм аз" ще прозвучи по-добре.

Ако се направят тия неща, ако се обърне внимание на това и се измени, финалът ще зазвучи със своята сила.

Интересен е замисълът на режисьора за слугинчето. То присъствува и се смее, но трябва да се потърси още. На Има нещо такова: чувства се режисьорския замисъл, но, колкото и да е интересен един човек от народа, който взема отношение, трябва да се смята и неговото положение в къщата — те щяха да я изхвърлят от къщата. Нека то да се смее, както би се засмяло едно слугинче. Нека да се запази характерността на образа, и тогава идеята на режисьора ще прозвучи по-силно.

Аз смятам, че спектакълът трябва да се пусне и ще расте.

За Колчакова. На вас ви се хареса. Аз я видях и в "Щастие" и в "Семейство". Тя си е тя, това си е Колчакова и даже това пречи. Не знам защо, но все му се иска на човек някъде мъничко...

КАМЕН ЗИДАРОВ: Да я види друга, да не е Магда.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Да.

Аз не познавам този другар, Васил Петров, но мене ми се струва, че е добър актьор, защото той даде едно звучене действително хумористично; той дава хумористичен образ. Чувствам, че той е темата на гоголевския малък човек. Само в този момент, когато той казва "Хайде ма!", е груб. Защо да бъде като нея? Туширай го това, Бениш! Той е с образование, той не може така да се обърне. Може да помислим, че той в тази среда не може да се развърне. Може да няма големи данни, за да преобръща. Той е такъв. Няма защо обаче да се дава тази грубост, а да се очисти, за да зазвучи тази тема на малкия, задавен човек, но не в смисъл да го направите драматичен. Ясно е какво искам да кажа, нали — да не се впускам да обяснявам повече. Тия са дребни неща, които казвам на края.

И тогава няма да се каже, че Големанов е само Големанов. Големанов не е само Големанов. Тогава Големанов ще прозвучи много по-силно, даже и да нямаме ние артисти като Сарафов. Толкоз повече това заставя да бъде ансамбъл, както като гледахме "Красавецът мъж". И в "Красавецът мъж" можеха да направят всичко да стане по тая сатирична линия, да стане ярка сатира. Но нека и нашият спектакъл да стане един класически спектакъл, от който да се учат повече първа стъпка правим с българска сатирическа пиеса от кла-

сическото наследство. И това ще даде тон за цялата страна. Нека Народният театър даде тон за постановката на сатирата, действително като ансамбъл.

КАМЕН ЗИДАРОВ: И на класиката.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Много проблеми ще постави вашата постановка, защото и така да я пуснеш, както е, ще има успех. Обаче все пак изискванията трябва да се повдигат, защото трябва да се учат и равняват нашите театри в провинцията по Софийския театър.

Това е, другари, Да се пусне спектакълът.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Преди да дам думата на др. Бениеш, ще се изкажа и аз накратко. Ще заключа след др. Бениеш, а сега ще се изкажа.

ГОЧО ГОЧЕВ: Каква е тая процедура? Не е правилно.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Правилно, правилно.

ГОЧО ГОЧЕВ: Веднаж се изказва председателят.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Аз нарочно искам да се изкажа преди режисьора.

Най-напред ще започна с това, което се каза за Кръстьо Сарафов. Има тенденция да се измести тълкуването на образа на Големанов от Кръстьо Сарафов. Не знам защо така се говори, че Кръстьо Сарафов не търсел сатиричната линия в изобразяването.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Кой казва това?

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Това е абсолютно невярно.

ГОЧО ГОЧЕВ: Един наш другар го каза.

КАМЕН ЗИДАРОВ: Аз го чух от един стар актьор.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Аз съм гледал 15 пъти Сарафов в ролята на Големанов и съм написал в моя очерк на Големанов съвършено ясно, че Сарафов дава не само образа на Големанов в неговата истинска сатирична и хумористична оцветина, но Сарафов създава понятието "големановщина". Така че, абсолютно е невярно това, че Сарафов не давал сатирична линия на образа. Богатството на Сарафов, неговият талант дава възможност да даде всичко. ~~Аз~~

От др. Зидаров, от др. Гочо Гочев и други другари се казва, че, ако може да се съберат тримата изпълнители на Големанов, може би ще създадат истински Големанов. А в същност аз казах така

на някои другари: в спектакъла, който е хубав, който ще приемем, липсва само Сарафов, направо казано. Затуй аз се противопоставям на мнението, че тепърва сега се създава сатирична форма на Големанов.

В същност трябва да знаете, че тази пиеса беше представена в провинцията още на времето, когато беше написана, и пропадна. Благодарение на Сарафов и Масалитинов тази пиеса се наложи в Народния театър и тогава тръгна в цялата страна. Това имайте предвид.

КАМЕН ЗИДАРОВ: Това е нова светлина на театралната история в защита паметта на Сарафов.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Освен туй аз искам да обърна внимание на това, което др. Вълков каза – той има до известна степен право – за епохата, че може да има някакво евентуално обръщане. Но тук е Камен Зидаров, който казва, че съзнателно е направено това. Цялата действителност, за която се говори в 1926 година и преди 1926 година, тази частична стабилизация, са същите условия, при които се живее и работи. Тогава съществува този стремеж в Сговора – тези крилца и крила, които се създаваха – и този министериабъл изникна именно след 1919 година.

КАМЕН ЗИДАРОВ: И трая до Девети септември.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: И тази борба на министериабли се води непрекъснато.

Тук има един въпрос за Големанов. Виждате в образа на Големанов, че е бил народен учител. И аз мисля, че той не е толкова глупав, колкото искат да го изкарат. Големанов не е толкова глупав. Той е простак, новобогаташ, който неабързо става богат човек и в този момент се стреми да вземе министерско кресло, за да забогатее още повече. Той, макар че казва, че богатите хора трябва да управляват страната, но единствената му мисъл, която го кара да се стреми и да търси министерското кресло е мисълта да се обогати, да натрупа повече богатства. Това беше тенденцията, която рисувахе и самият Сарафов.

Истината е тази, че, когато се гледа тази комедия, всички казват: "Ние сме имали богато класическо наследство." Въпросите са преплетени така непосредствено. Да кажем, като основен мотив,

непрекъснато има в тази пиеса депутация, винаги и в трите действия тя се явява на място и всички въпроси са така поставени, така свързани – всичко е поставено добре, всичко е казано добре.

Има и редица други пиеси. Запомнете, че Костов беше под прякото влияние на Вазов. Финалът на пиесата е "Службогонци", обаче вече задълбочен финал, не като финалът на "Службогонци". "Службогонци" е повлиян от Гоголевия "Ревизор", обаче влиянието на "Ревизор" у Вазов е дадено по такъв начин, че не се чувства Вазов взема типично нашенска действителност и създава една комедия, която е отражение на нашата действителност. Макар че това влияние от Гогол си съществува, то е творческо.

Същото нещо имаме и в самия Костов – влияние от Вазов. И право е, че сега, като се поставя тази пиеса, нашите драматурзи могат да видят майсторството на Костов. Те ще видят майсторството на Костов и в "Златната мина".

ГОЧО ГОЧЕВ: Бъчваров! Ех!

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Помните Бъчваров.

За постановката на Бениеш бих казал така. Има според мен една динамична линия на развитие на действието, която динамична линия според мен трябва някак си да се сложи на по-широк план. Защото всичко като че ли се натрупва и не дава възможност на хората да си отдъхнат – стегнато развитие. Получава се такова нещо особено в първото действие и особено при Петър Димитров.

А при Петко Атanasов се получава обратната линия: в третото действие, когато той трябва да държи реч, той пада, образа на Големанов го загубва изцяло. Тук е права Юлия като каза, че на края не се чувства онай мощ, когато той казва "Аз съм цар" и гони всичките. Не се чувства, начупена е линията у Петко Атanasов.

ГОЧО ГОЧЕВ: И когато вика "Цепя се!"

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: В Петър Димитров съзнателно според мен е проведена тая сатирична линия, която не дава възможност да се получи хумор. Така виждам аз. А Вие – не знам. Който е гледал Сарафов, ще види, че у Петър Димитров има известни моменти, в които той търси Сарафовски образ. Това е хубаво. Една такава приемственост съществува у него.

За образа на Чавдаров и на доктора, които също са кандидати за министри. И Чавдаров е кандидат за министър и е дори по-напред от Големанов. За да може в тези образи да се получи едно богатство, аз смятам, че режисьорът трябва да се стреми да ги направи като Големанов в много отношения. До известна степен те все пак са големановци. Те могат да допълнят образа на Големанов и трябва да го допълнят. Ако Чавдаров се отказва от министерско кресло, то не е случайно.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Големанов струва ми се е сборно понятие.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Да. Тия двамата са хора, които го издигат на пиедестал. И докторът е от тая категория. Но те го почитат всички, защото е много богат и безскрупулен в своето богатство, жесток, хищник. У Петко Атанасов не се чувства хищникът. У Петър Димитров се чувства хищникът, жестокият човек, който си служи с всички средства, за да успее. Обаче у Петър Димитров тая линия е така ярко целенасочена, че му пречи да разгъне в широта образа. Все пак образът трябва да има и този лек хумор, който да го освежава. А у него не се получава това. Вие виждате, че Петър Димитров се изпотява непрекъснато, защото е напрегнат образ и се мъчи.

КАМЕН ЗИДАРОВ: Много е напрегнат, трябва да се разпрегне малко.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Аз смятам, че ритъмът на целия спектакъл трябва да бъде на малко по-широк план.

Аз смятам, че Щелкунова – и другите девойки, но особено Щелкунова – трябва да се стреми да създаде образа. Не виждам у нея този стремеж.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Не е това най-страшното. Те носят една определена тема, именно – възпитанието на децата. Дори и да не са пълноценни, те са най-малкото зло.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Виха могли все пак да имат този стремеж Щелкунова има възможности.

Днес Калоянчев прави по-удачен образ, отколкото Иван Стефанов вчера.

Няма да се спирам на някои от изпълнителите. Няма да се спирам на Пенка Василева, която има безспорно големи постижения. Тя дава прекрасен образ, пълен с живот. Непосредствено я чувствам, бато че ли си виждал такава баба. Аз съм виждал тия баби, по-

неже съм живял много в Дряново. Такива баби, като Пенка Василева, съм виждал.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: И за нея трябва да се напише нещо.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: На времето за образа на Кольо Попов не се написа една критика.

ГОЧО ГОЧЕВ: Аз му написах 20 страници.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Вие писахте. Но специално да се даде образът, цялото превъплотение на Никола Попов.

ГОЧО ГОЧЕВ: Заслужава. Тя е прекрасен образ.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Напишете.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Има и редица други въпроси по образите на всички герои, обаче много от другарите ги казаха.

Аз смятам, че обезателно образът на генерала или полковника там трябва да се махне. Това според мен е неясно петно, неизяснен е.

Освен това имам и един такъв въпрос: не би ли било добре ясно да се загатне за коя партия става дума в спектакъла?

КАМЕН ЗИДАРОВ: Няма го у автора. Не е нужно да насилваме автора.

ИВАН ВЪДОВ: Всички партии бяха такива.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Все пак, понеже се говори за партия, би трябвало една тънка линия да съществува, да се разбира за коя партия става дума.

КАМЕН ЗИДАРОВ: От коя партия е – се разбира от неговите думи: "Тези, които имат пари, трябва да управляват. Този голтак няма нищо."

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Те всички са такива.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Те имат противници и има тенденция вътре в партията да се борят. Да се види кой и как се бори, кой се цепи.

КАМЕН ЗИДАРОВ: Ляпчев се цепи, Цанков се цепи, цепят се всички.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Времето, в коя част на деня става действието, не се чувства в спектакъла.

КАМЕН ЗИДАРОВ: Не е точно, стриктно определено.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Не се разбира утро ли е, вечер ли е.

Трябва това абсолютно точно да се определи.

КАМЕН ЗИДАРОВ: Ако те питам за "Отело" кое време - зиме или лете - става действието?

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Може да се определи.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: За "Отело" може да се определи.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Тук е необходимо да се намери времето на деня.

Сега ще спра. При обобщаването мога да допълня някои неща.

Други другари искат ли думата? Др. Бениеш ще каже няколко думи. Има думата др. Бениеш.

МОИС БЕНИЕШ: Аз смятам, че много от бележките на другарите са правилни. В това кратко време, което имаме на разположение, ще гледаме да ги приложим, особено по образа на Чавдаров, който така действително е ~~неуловен~~ и не е сполучлив в пиесата.

Но както и казаха другарите, пиесата и особено комедията има нужда от публика. Публиката понякога път ще постави правилната линия и правилния акцент на комедията.

По въпроса, който повдигна др. Вълков - и др. Пенев каза, и др. Зидаров каза - аз смятам, че Костов, живеейки точно в това време, когато се наблюдаваше такова разложение в буржоазните партии, да пише историческа пиеса...

ИВАН ВЪЛОВ: Ако може, да се уточни, да се подчертае при третировката.

МОИС БЕНИЕШ: Някои от управляващите кръгове тогава са искали да спрат пиесата.

ИВАН ВЪЛОВ: Даже и от Възраждането да е, пак ще искат да я спрат.

МОИС БЕНИЕШ: Гражданското негодувание на Костов говори, че той точно това цели. В литературата има много такива случаи, когато се говори, че произведението се отнася за времето отпреди войната, макар да говори за много конкретни събития.

Това, че Костов не е указал точно коя партида предвид, не е пречка. И ние нямаме интерес да указваме коя партия е, защото...

ГОЧО ГОЧЕВ: Това е обобщеността.

МОИС БЕНИШ: ... защото удряйки, удраме политическите партии. Ако ударим една партия, другите партии ще кажат: "Виждале ли, ние нямаме тия кусури, другите ги имат." А те ги имат всички-те. И много други указания в пиесата говорят, че той е имал точно такава цел. Даже има такова нещо: в 1927 година, въпреки големия талант и голямата актьорска игра на Сарафов, пиесата е прозвучала не като такава силно удряща оня обществен строй. Иначе не биха я и разрешили.

И все пак, ако театърът пристъпва към тая пиеса, то е точно, за да разкрие още по-ярко ~~та~~ сатиричен заряд, който удря буржоазията и без никакви компромиси я разобличава и я разгромява. Именно това сме се стремили да постигнем.

Ние сме се старали да бием по три направления: от една страна - да ударим веднаж за винаги това минало и да го зачеркнем, както беше зачеркнато и изхвърлено на политическото бунце на Девети септември. Това е историческата страна.

От друга страна, - да покажем, че още са живи тия отношения в редица буржоазни страни на парламентарни демокрации, като Франция и Италия, където промените на кабинети и този ламтеж за власт съществуват по такъв начин.

И от трета страна - да бием точно върху тези преживелици на миналото, които, като бурени, още заглушават: новото губернаторство, главозамайването, семействеността и т.н. Та ние сме се стремили и по тая линия.

За тия някои бележки, като например относно определяне времето на деня, трябва да кажа, че ние сме се стремили да го покажем, но може би не е постигнато. Първата картина е сутрин - и слънцето по-силно свети, и по-обилна е светлината на сцената. Второто действие е след обяд, когато всичко е по-иначе.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Не се чувствава.

МОИС БЕНИШ: А третото вече се чувствава. То е вечер. Лампата гори и във през прозореца се вижда, че е тъмно. Поне в първата и третата картина го има това нещо; трябва и във втората да се постигне това.

Не съм съгласен с др. Огнянова в едно отношение. Нейните бележки са много правилни и трябва да се приложат. Но не съм съ-

гласен с това, че тук има облекчаване на образите, че има облекчаване на сатиричната линия, че не са давани задачи на актьорите по тая сатирична линия да вървят и да не търсят лекото, а да търсят трудното, в много планове разкриване на образите. Сега не всичко е постигнато, но вървяло се е през цялото време по този път. Ние да натискаме педала, та смях да става и да търсим по линията на най-лекото съпротивление това, което го има и у автора и може да предизвика смях, а именно да разкрием по-сложно тия образи - и на Големанов, и на Бурилков, и на Магда Колчакова в образа на Петранова. И аз смятам, че даже един такъв образ, като Петранов, ние сме се стремили да го дадем не само като човек под чехъла, а като един човек, завършил висше образование, попаднал в една такава задушлива атмосфера, в едно такова блато, който се обезличава. Ние сме търсили трагичното, в този образ, драматичното.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Чувствува се у него, но у Чавдаров не се чувствува. И у Конфорти също, и у Бурилков.

М. БЕНИШ: Конфорти е човекът, който завежда агитационно-пропагандния апарат.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Агитпропчик на Големанов.

МОИС БЕНИШ: Това е човекът, който организира цялата реклама за Големанов. Може би в някои моменти още не е хванато това, може да се засилят някои моменти, когато той вече заповядва. Но че е търсено да се върви по линията на облекчаването, не е вярно.

ГОЧО ГОЧЕВ: Обективно се е получило някъде тъй, а не че е търсено тъй.

МОИС БЕНИШ: На места може би, но не в цялата линия на образите. Даже смятам, че някои може да ни обвинят, че ние твърде много сме лишили пиесата от нейния хумор и сме дали тоя ламтеж за власт, който не подбира средства и минава през трунове и кърви, за да се добере до министерско кресло, който ламтеж за власт отива до там, че бащата жертвува и продава дъщеря си. Ние сме се стремили по тая линия. Разбира се, всичко не е постигнато, но линията е тази в цялата наша работа. Иначе нямаше смисъл тази комедия да се играе.

ГОЧО ГОЧЕВ: Извинете. Ето тоя конкретен пример, който се дава за Големанов, как той се обръща към Чавдаров в последното действие, съвсем несериозно...

МОИС БЕНИЕШ: Тази забележка е правилна.

ГОЧО ГОЧЕВ: Тези неща трябва да се оправят, там трябва да зазвучи цялата сериозност.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Има такива моменти. Да кажем също, когато късат адреса. Той някак си много леко гледа на този въпрос, а трябва да прецени цялата обстановка каква е, да помисли, ако дойдат хората, как той ще отговаря за тази работа. Доста леко го приема този ~~важен~~ момент.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: Това не са трудни работи. Това са работи, за които трябва тук-там да се бутне. Аз не съм искала да кажа, че режисьорът е тръгнал така.

МОИС БЕНИЕШ: Цялата наша работа е била поставена изключително на тази линия.

Що се отнася до военния, срещу който тук има доста възражения, аз смятам, че трябва с него повече да работя, но смятам да го оставим, като го свържем именно с Големанов, около Големанов по-свързан да бъде.

КАМЕН ЗИДАРОВ: Но този е прост човек, от миманса.

МОИС БЕНИЕШ: Има такъв, има един доста сполучлив образ. Това е бай Георги.

ГОЧО ГОЧЕВ: Ама друг е бай Георги.

МОИС БЕНИЕШ: Цялата масова сцена е от този тип.

ГОЧО ГОЧЕВ: Правилно, Бениеш. Това е хубаво, но малко е времето от този съвсем суров материал да направим жив човек.

МОИС БЕНИЕШ: Не може да се иска във всяка пиеса от всеки образ докрай всичко.

ГОЧО ГОЧЕВ: Облеклото му е такова и мустаците му са такива, че прави впечатление.

МОИС БЕНИЕШ: "Големанов" е голяма картина, където има и преден план — образи има — има и заден план, който дава общия фон.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Такъв генерал имаше Стефанов в Русе.

МОИС БЕНИЕШ: Ние го "разжалвахме" в полковник.

Вярно е, както казахте, че, ако образите на тримата големановци се слаят, ще се получи горе-долу образа на бай Кръстьо. Но, има пак това хубаво в пиесата, че всеки от образите се различава по нещо от другия.

ГОЧО ГОЧЕВ: Но да прилича по малко на истинския, защото може много да се различава и никак да не напомня. Тая лекота на бай Петко трябва да се премахне.

КАМЕН ЗИДАРОВ: Тя е хубава, но, ако има острота, какво богатство ще се получи!

МОИС БЕНИЕН: Това е, другари, което мога да кажа.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНО СЛОВО

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Само с две думи искам да завърша.

Аз благодаря на другарите и преди всичко на др. Гочев, който единствен от всички поканени се отзова. Аз смятам, другари, че ние ще организираме нашите обсъждания на друга база. Ние ще направим план по друга линия да ги пръвждаме. Защото ние каним много хора, а почти никой не идва. Само истинските ценители на театъра са на място, които живеят с нашия театър и желаят той да се развива. Др. Гочев е много зает, претрупан е, обаче се яви и свърши своята работа.

Аз смятам, другари, така: за в бъдеще нашите разисквания ще бъдат не по-дълги от това време, колкото траеха досега – два часа най-много – колкото и да бъдат хората. Ние ще се мърим така, че, като се изкажат някои другари, други да не повтарят казаното, а да го допълнят.

ГОЧО ГОЧЕВ: И пиесата да се получава. Аз не съм чел пиесата сега, забравил съм спектакъла от времето.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: И това ще уредим.

По това, което другарите Каракашев, Зидаров и Филипов поискаха за Народния театър, аз смятам, че ние скоро ще имаме срещи с тях и всичко, което може и което зависи от нас, ние ще го направим, защото трябва да подпомогнем нашия национален театър.

Отраден е фактът, че Народният театър излиза с "Големанов" и че се дойде до убеждението, че трябва нашата класика да се играе защото водим тук доста голяма борба. Ако кажа какви работи се говореха за "Службогонци", ще се хванете за главата. Антихудожествена пиеса била "Службогонци"! Други казваха, че била антиблагоевска пиеса! Моссъвет може би ще вземе да представи тази пиеса и правилно ще я вземе.

Спектакъла на Бениеш го приемаме и пускаме. Разбира се, в този кратък период, който му остава, тези бележки, които направиха другарите, той ще ги вземе предвид и ще се постарее да направи спектакъла още по-задълбочен, по-интересен, по-пълнен, по-цялостен. Това би било добре.

Обаче обикновено аз забелязвам това: режисьорите слушат и възприемат нашите бележки, а, като идеш на спектакъла, се получава пак същото. Аз бих помолил да не се получава така. Все пак - да има смисъл това наше обсъждане, да се покаже, че не е така. Имаме случаи, които ми правят впечатление: другарите се съгласяват, приемат всичко и след туй си правят каквото искат.

КАМЕН ЗИДАРОВ: Кръстьо е класически пример на такъв режисьор!

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Ние ще гледаме и други представления и ще се съобразяваме с това, което е изказано и препоръчано, за да има резултат от нашата работа, да има смисъл тази работа. Тук другарите се изказаха хубаво в полза на спектакъла, виждат, че ще израстне. Другарят режисьор да се постарее в тия няколко дена, които остават до премиерата, да направи, ако не голям прелом, то поне едно преломче.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: "Големанов" ще расте.

ГОЧО ГОЧЕВ: Туй ще бъде основата.

ИВАН ВЪЛОВ: Всички растат.

ГОЧО ГОЧЕВ: "Отело" растеше видимо с всеки спектакъл.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: С това смятам нашето заседание да завърши.

КАМЕН ЗИДАРОВ: Преди това искам да подема мисълта на др. Пенчо Пенев и да помоля Бениеш така: това, което каза др. Пенев, е вярно - много от нашите режисьори си карат така. Др. Бениеш скоро няма постановка, докато намерим да му дадем работа. За три дена не може всичко това да се нанесе. Ние ще нанесем само най-характерните, най-фрапиращите работи. Но да си поставим амбицията, след премиерата, на маса да ги извикваме да се детайлира всичко това, да се детайлира Бурилков, да се детайлират отделните моменти на Големанов, за които говорим - те не са много; да се огледа Чавдаров - той е претендент за министър, не може да бъде глупав.

ЮЛИЯ ОГНЯНОВА: И Бурилков е претендент, но няма възможности.

КАМЕН ЗИДАРОВ: Трябва да го направим това. Може на маса да се работи след това. Но дайте да издигнем спектакъла така, че да кажат хората: "Идете да видите как Народният театър поставя класиката", а не само да се направи като "Службогонци" наядо Вазов: да го дадете само в битова светлина и да го изпразните от политическо съдържание.

ГОЧО ГОЧЕВ: Събрахме със "Службогонци" там.

КАМЕН ЗИДАРОВ: Аз искам, докато му дадем нова пиеса, др. Бениш да се занимава само с "Големанов", за да може пиесата да расте.

ГОЧО ГОЧЕВ: Това създава навици, обогатява методите, - като знаят актьорите, че режисьорът ще ги вика.

КАМЕН ЗИДАРОВ: Днес имаме конференция с нашите актьори, участващи в "Ромео и Жулиета". Като отидох, заварих пълен разплог. Всички видели какво е Шекспир, какво е Завадски и - дайте, или Завадски да дойде да постави пиесата, или ние нямаме режисьор, дайте да си вървим! Иринка пици, Олга плаче и т.н.! Поприказвах 20-30 минути и казах: "Пенка Василева със Завадски ли направи образа пълен и пълнокръвен? Ама Пенка Василева, като заживя с този образ, че и по улицата я видях как си клати главата и брадата. И тя го направи. Това е то." А те мислят, че всичко Завадски трябва да дойде да направи, па да ни хване за ръка, че хайде тук, че хайде там. Ама Завадски каза - три години са работили докато стане "Отело". И къде не са пращали Мордвинов - в Кавказ, в източните области. Три години, като го критикуват, все казвали: "Личи си режисьорът". Едва в последната година могли да се освободят от режисьора и се е получил "Отело". По мое мнение работите така се получават. Мислите ли, че ние, като сложим двама режисьори и извикаме Завадски, ще направим "Ромео и Жулиета"? Това е Шекспир. Тя е 14-годишно момиче с чувства и страсти. 30-годишна жена го постигна. Сложат млада актриса и всички чакат, че ще го направи. Няма да го направи. Това е страхотна задача. Шекспир е това!

ГОЧО ГОЧЕВ: Ум трябва!

КАМЕН ЗИДАРОВ: Трябва работа, а не само Завадски. Като взех примера с Пенка Василева, те излязоха окуражени. Вие мислите само за Завадски. Казах: така и баба може. Като дойде Кедров, ще кажете: "Оставете Завадски, дайте Кедров, по-може!"

ГОЧО ГОЧЕВ: Ще ги обърне наопъки.

КАМЕН ЗИДАРОВ: Та казвам: напълно съм съгласен с апела на др. Пенчо Пенев и др. Юлия Огнянова – най-малко един месец с "Големанов" да поработим и да я додетайлираме.

ГОЧО ГОЧЕВ: Има възможност. Тя ще влезе в златния фонд на Театъра, както "Мъртви души" за "Малий театър", както "Три сестри" – 2000 представления!

КАМЕН ЗИДАРОВ: Аз съм сигурен, че провинциалните театри, като видят как е поставил Бениеш "Големанов", ще извикат Бениеш да постави "Големанов" там.

ПРЕДС. ПЕНЧО ПЕНЕВ: Закривам заседанието.

/Закрито в 18 ч. 10 мин./

СТЕНОГРАФИ: